

ПО СКОТОВЪДСТВОТО.

Отхранваніето на домашнія добитѣкъ спада между най важнитѣ работи на единъ ступанинъ, който безъ добитѣкъ не би могълъ да работи и върши нищо. Ако не би ималъ добитѣкъ, съ какво би оралъ земята, съ какво би возилъ и т. н.? Сѣкій разбира, че безъ добитѣкъ не може и да са помисли за земледѣліе. Ползитѣ отъ виденіето на добитѣкъа сѣ много и голѣми; сички домашни животни сѣ намъ полезни: едни сѣ едно, други сѣ друго. Нѣкои отъ тѣхъ ни хранятъ сѣ мѣсото си и млѣкото си, други ни даватъ казанитѣ двѣ и още ни облачатъ сѣ вълната си и т. н.

На сѣкій ступанинъ и въобще на сѣкій човѣкъ е познато, че човѣчески-тѣ сили не достигатъ тѣй далеко, щото тѣ сами да би могли да извършатъ онова, щото може да са извърши сѣ помощта на животната сила. Колко хора би трѣбало да прекопаятъ толкова земна повършина въ едно време, колкото можемъ да преоремъ сѣ два яки вола? Какъ би могли да пѣтуваме бържѣ по друмоветѣ, ако не бѣше коня?

Най послѣ животнія торъ, що добиваме отъ домашнія си добитѣкъ, има много голѣма важность въ земледѣліето. Ученитѣ и вѣщи ступани въ земледѣліето и скотовѣдството дързостно наричатъ тора златна руда—*злато*. И наистина тора е златна руда, защото той кара и прави земята да ни дава желтички. Ще ли може да ни ражда земята винаги тѣй изобилно, ако не я подкрепяме? Който ступанинъ желае да са ползува колкото повече отъ нивята си, ливадитѣ си и лозята си, той не може да постигне това никакъ, ако

нѣма добъръ добитѣкъ. Домашнія добитѣкъ му дава средство, съ което може да подобри слабитѣ си земи, а добритѣ да задържи плодни.

Домашнія добитѣкъ, за да може да бѣде по якъ, да тегли повече, да дава по добъръ торъ, трѣба да са храни доволно и сѣ добра храна; защото добрата храна дава и добъръ торъ, а слабата храна—слабъ торъ; за това и най първата грижа на единъ ступанинъ трѣба да бѣде за добра и доволна храна на добитѣкъа си. А освѣнь това трѣба да са погрижи и за добра пасмина. За каква полза ще служатъ добритѣ земи на единъ ступанинъ, ако тѣзи земи не му наплащатъ добръ сѣ произведеніята си нито вложенія капиталъ и трудъ за обработваніето имъ? Какво ще го ползува многото добитѣкъ, що би го ималъ въ хлѣва си, ако този добитѣкъ му служи за загуба на мѣсто да му донася приходи?—Сѣка земя, ама да бѣде и най-плодната, ако не ѝ връщаме храната сѣ тореніето, която храна ѝ отземаме сѣ жетвата, ще ослабиѣ до крайна степенъ. И тѣй, за да можемъ да задържимъ плодността и хранителнитѣ за растеніята вещества на питомитѣ и плодородни земи, а дивитѣ и слабитѣ да направимъ питоми и плодородни, то трѣба да са погрижимъ:

1) За добъръ торъ, който е душа на земледѣліето;

2) За добра и доволна храна. Ако има добра и доволна храна, ще има тѣй сѣщо и добъръ и доволно торъ, и

3) За добъръ добитѣкъ. Добитѣкъа трѣба да са храни доволно, изобилно сѣ добра и здрава храна, но и редовно въ опредѣлени часове сѣкій день; да са държи винаги въ чистота, да са

чеши сѣкій денъ и т. н. Отъ добръ храненія и глѣданъ добитѣкъ винаги ще има човѣкъ голѣма полза. По добръ е да храни човѣкъ по малко добитѣкъ по добръ и изобилно, отъ колкото много, но слабо и оскѣдно.

Никоя работа, която не са извършавали съ добра воля, не може да бѣде съвършено добра. Тѣй сѣщо е и съ скотовѣдството; който има добитѣкъ, той трѣба да го глѣда съ радостъ и веселіе, да го храни добръ, да му са радва и да го обича. Като почнемъ отъ пчелата чакъ до коня, ще заблѣжимъ, че сички животни, като познаватъ добродѣтеля си, биватъ твърдѣ признателни, благодарни и привързани къмъ човѣка, и го награждаватъ богато за добринитѣ му. Сеизина на конѣтъ въ земледѣлско-економическата академія въ Крижевацъ, като са бѣше понапилъ единъ денъ, отишелъ вечерята късно да нахрани конѣтъ, и защото виното го ударило въ краката, падва между краката на конѣтъ, отъ дѣто горкія сеизинъ не марила да са издигне, но си останѣлъ тамъ заспалъ до сутрината. Чудното е, че конѣтъ не му направихъ никакво зло, но напизли да го не застъпятъ. Причината на това е, че той (сеизина) много обичаше конѣтъ и ги глѣдаше добръ. Много скотовѣдци сѣ разказвали подобни случки. Отъ това може човѣкъ да сѣ увѣри до колко животнитѣ сѣ признателни на добритѣ си господари.

Напредналитѣ въ скотовѣдството народи никога не са обнасятъ грубо съ добитѣка си. Инглизитѣ имѣтъ закони, които строго наказватъ оновова, който би дързнулъ да постѣни немилостиво съ добитѣка си. Швейцарцитѣ обичатъ и хранятъ добитѣка съ пай добъръ начинъ; въ тѣхъ не ще видишь да бѣй нѣкой добитѣка си. Арабитѣ о-

бичатъ и имѣтъ конѣтъ си като прѣатели, а не като слуги. Но у насъ дали е тѣй? Нѣ сме имали случай да видимъ много наши ступани, които съ голѣма немилостъ мѣчатъ и бѣятъ добитѣка си.

Освѣнъ това трѣба сѣкій ступанинъ да глѣда, щото когато работи добитѣка да си отпочива и отморява, защото, ако са пресили да работи отъ мѣрката навънъ, лесно са разболѣва. Когато работи добитѣка, тогава най добръ трѣба да са храни, защото ако работи много, а не са храни, ще ослабѣе, ще са поболѣи и най послѣ ще загини. Само съ добрата и доволна храна са надомѣстя на добитѣка сока, що изгубва, когато работи.

Най послѣ сѣкій ступанинъ трѣба да глѣда, щото да не са поболѣва добитѣка му; често става самъ той причина да са поболѣва добитѣка. Но ако са случи при сичко наезеніе да са разболѣи добитѣка, то поскоро да са търси лѣкъ, до като не са е усилила болѣстѣта.

(Слѣдва).

КАКВО ИМА ДА РАБОТИ ЕДИНЪ СТУПАНЪ ВЪ МѢСЕЦЪ МАРТА.

Първата работа на единъ ступанинъ въ този мѣсець е да извозя торъ по нивята си, тутакси да го заоре и съ земята размѣси. Дѣто сѣ сички земи на единъ ступанинъ събрани на едно мѣсто и близо до селата, тамъ е много лесно и по евтино да са извършва тѣзи работа; а дѣто сѣ распрѣснѣти на много страни по нѣколко парчета, тамъ трѣба да са побърза съ тѣзи работа, защото въ този мѣсець трѣба да са извършатъ юще стотина други работи, които не могатъ да са оставятъ за подирѣ.

Сѣкій торъ, който са извозя по нивята и са оставя на купчинки, неваоранъ, губи много отъ силата си, отъ хранителнитъ за растѣніята вещества, защото извѣтрятъ онѣзи частици, които сѣ най пужни на земята за храна на растеніята; та за това трѣба тутакси да са заорава тора, но плитко, не дълбоко, за да може по скоро да изгние. Само тогава може да са оставя тора неваоранъ, когато има голѣма зима и мразъ. Но ако не е могълъ нѣкой да изведе тора си презъ зимата, а сега, то ако нѣма време да го заоре тутакси, нека го покріе баремъ само съ слама, за да не вѣтрѣе. За това има различни мнѣнія, но когато говоримъ за тореніето особено, тогава ще раскажемъ по напространно за сичко.

На *ливадитъ* трѣба въ мѣсець Марта да са чистятъ трънитъ и дракалака, да са разравятъ и расхвърлятъ къртичинитъ. Много добръ ще бѣде, ако са посипватъ ливадитъ съ варъ или съ пепель, който въ сѣка къща са намира доста.

Пролѣтнитъ сѣидби сѣ сѣятъ най вече въ Марта, но то пакъ зависи отъ времето и мѣстото.

Овесътъ трѣба да са сѣе вече въ този мѣсець, ако не е могълъ нѣкой да го посѣе по-рано. Рано посѣянія овесъ е много по добръ. Тѣй сѣщо трѣба да са сѣе и *лчемика*. Ако е преоралъ нѣкой земята си іоше есенъ, за да сѣе *конопи* или *ленъ*, то трѣба сега пакъ да я преоре. Лѣтната ражъ трѣба тѣй сѣщо сега да са посѣе. Никого не сѣй срѣшу вѣтъра, особено леко семе, каквото е овесъ. Въ този мѣсець може да са угари.

Семето не трѣба да са заорава нито много плитко, нито много дълбоко, за да може по добръ да изникне и ра-

сте. Дребното семе да са покріе само малко.

Въ мѣсець Марта са захваща вече полската работа, за това и трѣба воловетъ и коньветъ да са хранятъ и глѣдати по-добръ. Когато е времето хубаво, трѣба да са искарватъ кравитъ често на чистъ въздухъ, и да са хранятъ съ сѣно. Като излѣзе трѣвата не трѣба да са пущатъ изведнѣжъ на зелено, но да са размѣся зелена трѣва съ сѣно, до като са понаучатъ на зелената трѣва. Ако са пуца добитъка изведнѣжъ на зелено, то не му бива добръ.

Овцетъ трѣба да са искарватъ на сухи паши; да не са оставятъ никъкъ да пасѣтъ по мокри или влажни мѣста. Хлѣвоветъ трѣба често да са провѣтрятъ. Никъкъ не трѣба да са искарва добитъка на полето, ако има магла, до като слънцето не раскара маглата.

Ако минѣлитъ два мѣсеца не е можилъ нѣкой да работи въ градината си, то сега може да копай и да сѣе. Ако бѣде хубаво времето може да са сѣе спанакъ, мирудія (майдонъ), картофи (рани), зеле, салата и други зеленчуци. Лукъ, арпаджикъ, тѣй сѣщо може да са сади. — Ако си оставилъ презъ зимата земя, цѣкло, рѣпа и т. н. за семе, трѣба сега да са сади. Това зеле трѣба да са пресади на такова мѣсто, дѣто грѣе слънцето добръ; само отъ горняка или сѣвернія вѣтъръ трѣба да са пази.

Сички вошци (дървега) да са чистятъ отъ глѣсеницитъ; клопчетата да са поизрязватъ и т. н. Въ началото на този мѣсець могатъ іоше да са пресаждатъ и дървега, и това пресаждане е много по добро, ако сѣ ямитъ ископани іоше есенъ или баремъ зимъсь, за което споменѣхме въ мѣсець Януарія. Въ този мѣсець, ако допусти

времето, могат да са одравятъ лова-
та, могат да са торятъ и рѣжатъ.

ДОБРА СТУПАНКА.

Добрата ступанка е Ангелъ Храни-
тель на челядта си и душа на къ-
щата си. Цѣлата къща е подъ нейно
управленіе: сички полски произведенія,
и сичко друго, що е внесено въ къ-
щи, е подъ нейнъ надзоръ, подъ ней-
на рѣка и подъ нейнъ ключъ. Тя не
оставя да са изгуби и пропадне нищо
отъ къщи; но сичко пази да не са рас-
пилява и прахосва безъ полза и безъ
потрѣба; не похарчва нито една пара
повече отъ колкото трѣба за катаднев-
нитѣ домашни нужди. Нейното главно
правило е да глѣда колкото е възмож-
но повече да спестява и пастря, защото
сѣ пистеніето отъ малкитѣ доходи може
да са спечели много.

Добрата ступанка са грижи за сич-
ко въ къщи; грижи са да стотви за
домашнитѣ си и да имъ угоди; гри-
жи са да нахрани кравата си (ако има)
за да ѝ даде повече млѣко, сирене и
масло; да нахрани прасето, за да о-
дебелѣе и даде повече сланина, мастъ
и месо; да е пилепъ двора съ гѣски,
пуйки, кокошки и т. н. Съ една дума,
цѣлата къща (както казватъ) виси на
врата ѝ. Добрата ступанка не глѣда
на цѣль-денни си трудъ, — ти и вечеръ
даже отива най-късно отъ сички до-
машни да спи, а и сутрина пакъ тя
рано са пробужда и става отъ сички
най-напредъ, и задава най-първо ра-
бота. Домашнитѣ, или слугитѣ като
виждатъ, че тя става отъ сънъ рано,
принудени сѣ да ставатъ и тѣ рано.

Освѣнъ къщната работа, добрата сту-
панка са грижи да бѣде и въ двора
сичко уредено и чисто; въ градината
сичко насадено и прекопано на време,
а когато то озрѣе, на време обрано,
осушено и турено на мѣстото си.

Но сички тѣзи и много други іоше
домашни работи не задаватъ на до-
брата ступанка толкова грижи, колко-

то дѣцата. Тя не е само ступанка-до-
макния, но и майка; добрата майка
знае, че добрата бѣднина, щастіе или
нешастіе за дѣцата зависи най-много
отъ добрата или зла тѣхна отхрана и
въспитаніе. Съ каква любовъ и съ как-
во търпѣніе бди майката надъ дѣцата
си! Тя пази день и нощъ на дѣтето
си, да не би да му са случи нѣкое
зло, — да не би си повредило око, рѣ-
ка, кракъ и т. н.; глѣда да порасте
съ яко и здраво тѣло. Добрата майка
са гордѣе съ добръ отхраненитѣ си
и въспитанни дѣца, както Римлянката
Корнелія, която като я попитахъ за
нейнитѣ украшения и безцѣнни камъни,
тя показа дѣцата си, като рече: ето
монтѣ най-драги украшения и безцѣн-
ни камъни, що имамъ.

Добрата майка не ся грижи само за
тѣлесното дѣтинско здравіе; тя са гри-
жи да даде и духовна храна на дѣ-
цата си, — да ги направи послушни,
смирени, миролюбиви, кротки, прилѣ-
жателни и трудолюбиви, внимателни и
будни, чисти и редовни. Тя са старай
да искорени злитѣ навикновенія и по-
роци, които, може би, да сѣ са въз-
нѣжи въ дѣтето като са е дружило съ
развратни дѣца; старай са да ги про-
важда редовно въ училището и т. н.
Съ сладкитѣ си думи, тя дава добри
наставленія на дѣщеря си какъ може
да бѣде за въ бѣдѣще добра ступанка
и щастлива майка.

Добрата ступанка не е за мъжа си
само другарка, но іоше и най-добра
и вѣрна пріятелка, която ще го съвѣ-
тува най-добръ отъ сѣки други чуждъ
съвѣтникъ. Въ неговото злощастіе тя
му е най-добро утѣшеніе, а въ бла-
гополучіето му най-сладко веселіе и
радостъ. Кой ще развесели жалостното
лице на мъжа, когато сѣ го присти-
снѣли тѣжки грижи и скърби, които
сѣ лѣгнѣли на сърдцето му като мора?
Кой ще го утѣши и насърчи, когато
е смутенъ духомъ? Кой ще дѣли съ
него радоститѣ и жалоститѣ? Кой дру-
ги, ако не неговата вѣрна съпруга и
добра ступанка? Той може да са па-
дѣе на нея тѣй, както на себе си. Ако

той отскитствува отъ дома си за нѣка-
дѣ, тя ще остане на негово мѣсто и
ще отговаря за него.

Ако са случи да са скарать въ къщи
домашнитѣ, добрата ступанка, като Ан-
гелъ на мира, дохожда между онѣзи,
що са карать, та съ кротостѣта и слад-
китѣ си думи уснѣва да ги помири и
утиши.

Добрата ступанка е похвала за съ-
пруга си; тя е обична не само отъ
съпруга си, мъжа си, но поради ней-
ното сладкодуміе и добрина сѣкій, кой-
то я види, я уважава и почита.

Ето нѣколко кратки чъртици за пи-
стеливата, добрата и мѣдрата ступан-
ка и майка. Блазѣ на онѣзи къща, коя-
то са управлява отъ таквази ступанка,
която съ своето благоразуміе и умно
управленіе довежа дома си до най цѣ-
луте благосѣстояніе!

КАКВО ИМА ПО СВѢТЪТЪ.

Кой изъ васъ е ходилъ на Стара-пла-
нина? Кой изъ васъ е видѣлъ петстотин-
годишните джбове и стогодишните буки?
Кой изъ васъ е лѣжалъ при полите на
Витоша подъ кичестата дива круша или
подъ меризанвата дива ябалка? Кой изъ
васъ е слушалъ нѣколко стотини пилешки
гласове, блѣнието на яганцата и чучур-
каннето на многочисленните кладенчета и
потоци? Който отъ васъ е ходилъ по Вр-
тоша или по Мургащъ, той трѣба да знае,
че на тоя свѣтъ има и такива мѣста, които
сж милнонѣ жъти по-хубави отъ нашиятъ
градъ или отъ нашето село. А какво би
вие казале, ако нѣкоя чудотворна сила
да би ви грабнала изъ русчущките лози
или изъ видинските кални улици и да ви
запнесе на островъ Цейлонъ, дѣто са на-
миратъ цѣли гори канелеви дървенца? Вие
би опулиле очите си, раззинали би устата
си и онѣмѣли би отъ удивление! Множе-
ство пътешественици говорятъ, че кане-
левите гори на островъ Цейлонъ сж по-ху-
бави и по-достойни за удивление, неже-
ли райските градини на грѣцките богове,
които нѣкога си сж живѣле на Олимпъ и
на които сж завиждали простиге смъртни.
Хайдете да идеме на о. Цейлонъ. Ожеле

насъ са намиратъ цѣли милионе и милли-
оне канелеви дървенца; по-далече отъ тѣхъ
са простиратъ онне дѣвственни гори, презъ
които и до днесъ още не е преминала чо-
вѣческа нога; а синѣното море отражава
сичките тие чудеса и представлява земенъ
рай. Но да оставиме чудесата и да ви-
диме какъ растатъ и кой сади тие дър-
вета. Най-напредъ азъ трѣба да ви кажа,
че най-добрата канела са добива отъ ко-
рата на младите дървенца, а сичкото това
накарва тамошните жители да отсичать
старите дървета и да сададъ нови. Слу-
шайте и това, листицата на младите дър-
венца иматъ блѣдно-жълтъ, а понѣкогашъ
огненно-червенъ цвѣтъ; а листата на по-
старите дървета биватъ почти сѣкога зе-
лени, слѣдователно красотата на тие гра-
дини е необикновено голѣма. Вжобразете
си сега, че тамъ-самъ между тие дървен-
ца са повдигатъ онне високи и прекраснѣй-
ши царици на ботаническото царство, ко-
ито са наричатъ кокосови палми. Кичестите
главици на тие палми висать надъ райските
градини, тие са люлѣять насамъ-нататакъ
отъ прохладниятъ вѣтрецъ и накарватъ
човѣкътъ да заборава и най-голѣмите не-
щастия. Погледайте сега надѣсно. Предъ
ващите очи блѣстать множество малки е-
зера, на които брѣговете сж насѣяни съ
свѣтло-зелени оризови нивы. Между тие
нивны старчатъ селските колибици на мир-
ните и трудолюбивите жители; цѣли хи-
лѣди рѣчни птици плаватъ по гладката
повърхность на езерото; а меланхоличе-
ската нѣсенъ на воденната кокошка, ко-
ято стои на нѣкой разцвѣтѣлъ храстъ и бу-
ди и небето зепмята. А меризмата? По-
добна меризма ние не можеме да найдеме
ни въ Европа ни въ Азия, ни въ Африка.
Единъ отъ пътешествениците по о. Цей-
лонъ говори, че атмосферата въ тие кра-
йове е вѣлшебна. Но ние са пакъ заго-
ворихме.

Происхождението на тие чудни канелеви
градини не е твърде старо. Още въ онова
време, когато португалците сж посѣтили
първъ пътъ тоя островъ (въ 1505 г.), ка-
нелата са е събирала и продавала въ го-
лѣмо изобиліе; но тая канела са е съби-
рала отъ диворастиущите канелеви дървета,
зѣщого тогавашниятъ свѣтъ е мислил, че

кората на това растение има приятна меризма само тогава, когато е то диво. Подобенъ предразсудокъ е съществувалъ до онова време, до когато холандезскитъ губернаторъ Фалкъ (въ 1761 г.), — 110 години послѣ изпъждането на португалците изъ Колумбо, — не насадилъ около тоя градъ значителни пространства отъ това дърво. Слѣдъ време (въ 1795 г.) островъ Цейлонъ влѣзалъ въ рѣцете на англизете, които са възползували отъ полезните предприятия на Фалка и които и до днесъ още извлачатъ голѣми богатства отъ богатствата на цейлонската природа.

Въ сегашно време канелевото дърво са обработва въ 4 или въ 5 голѣми градини. За голѣмината на тие дървета можете да си съставите понятие отъ това, че тие даватъ ежегодно повече отъ 200,000 оки канела. Трѣба да кажеме и това, че съ тая работа са занимаватъ около 50 хиляди работника. Едно време само холандезите сѣ имале право да продаватъ канела. Освѣнъ това, тя е била монополъ. Който скривалъ и най-малката пѣрчица и продавалъ я нѣкому, той са наказвалъ съ смъртъ. Братоубиецътъ и отцеубиецътъ е сѣрещалъ повече милосърдие, нежели онзи, който е продавалъ тайно това запрѣщено растение.

Канелевото дърво е отъ прекрасното семейство на лавровите дървета. Въ естественното свое състояние то достига отъ 20 до 30 фута (стѣпки). Това дърво е твърде кичесто. На клоновете му, между гъстите листе, висатъ мънички бѣли и необикновено приятно меризави цвѣти, които послѣ образуватъ едносеменна ягода. Тая ягода прилича на жълтъкъ, но величината ѝ е не по-голѣма отъ леща. Изъ тие ягоди изцѣждатъ гъсто масло, което става твърдо като воскъ. Отъ него правятъ твърде меризави свѣщи. Въ градините това растение са не оставя да порасте високо. На четвѣта година то дава вече отъ 3 до 5 голѣми клоне. До най-голѣмата своя сила канелевото дърво достига на 8-годишната си возрастъ. Въ това време това дърво дава отъ 8 до 10 клоне, които иматъ отъ $\frac{1}{2}$ до $\frac{3}{4}$ пѣрса дебѣлина. Клоновете огръзватъ и носатъ ги подъ покрити сѣнници, дѣто имъ обѣл-

ватъ кората. Работникътъ сѣди на земята, прави съ единъ кривъ ножъ разрѣзъ презъ сичката пѣрчица и сваля кората твърде искусно. Послѣ това отъ кората са отдѣля съ голѣма осторожностъ сивата покривка и зелената втора корица, и ти приемава бѣдно-жълтъ цвѣтъ. Тая кора са туря на рогожи и суши са на слънце. Малките корици са турятъ въ голѣмите, и слѣвечните лучи праватъ отъ тѣхъ цѣвици. Отъ прѣсената кора силно смѣди езикътъ. Листата на канелевото дърво нѣматъ никакъ вкусъ; а обѣленното дърво нѣма никаква меризма.

Отъ по-грубата кора, която не хела за ѣдене, са прави канелево масло. Това масло е твърде скъпо, защото отъ 350 оки канела са добива само $\frac{1}{2}$ ока масло. Канелевото дърво е пренесено отъ о. Цейлонъ и по другите страни. Днесъ това дърво са сажатъ въ южна Америка, на Мартиника и на о. св. Маврикия; но нудѣ то нѣма такава приятна меризма, каквато има на своето отечество.

Съществува и другъ родъ канела, която са нарича „cassia lipsea“. Тая канела са добива отъ различни лаврови растения (особенно отъ *Laurus Cassia*) и сажатъ въ южни Китай, на Малабаръ и на зендските острове. Кората на кассия са отличава отъ настоящата канела съ това, че послѣдната е дѣбѣла, че цвѣтитъ ѝ е темноватъ, че меризмата ѝ е не така приятна и че вкусътъ ѝ е остарѣ. Освѣнъ това, настоящата канела бива крѣпка. Кората на кассия са продава повече, защото е евтина.

(Слѣдва).

РАЗНИ.

(Колко трае живота на домашния и добитѣкъ). Коньтъ живѣе до 30 години и повече. Средне са смѣта да живѣе коня отъ 10 до 12 год., но има случаи да са живѣли конье до 40, 50, 52, 66 даже и 70 год. Катъритѣ живѣятъ повече отъ коньетѣ. Говедата могатъ да живѣятъ до 20, 30 и 40 год. Въ 1859 год. е имало въ Англія една крава, която е била на 35 год. стара, и е утѣлила 25 телета. Овцетѣ и козитѣ живѣятъ 20 — 25 год., а за раскладиваніе сѣ способни до 10-та

година. Свинѣтъ и кучетата живѣятъ до 20 год. Има случай да е живѣло куче и 28 години.

(Пророчество отъ чаша черно кафе.) Пѣкой си Г. Совогеонъ въ Валенція, като е турялъ захаръ въ кафето, много пжти о забѣлѣзвалъ едно явление, за което казва тѣй: „Ако пустимъ захаръ въ чашата и не я разбъркаме, ще се разстои, и на повършината на кафето ще се издигнатъ въздушни мехурчета като пѣна. Ако тѣзи пѣна стои въ срѣдата на чашата, то показва, че времето ще бѣде много добро; ако стане (пѣната) нао кругъ край чашата, то ще вали дѣждъ много и дълго време; ако остане между рѣба на чашата и срѣдата, то времето ще бѣде промѣнливо, а ако плива пераздѣлно къмъ една рѣба на чашата, то ще вали умѣренъ дѣждъ.“ Това явление е забѣлѣзвалъ той съ барометра и термометра, и винаги е излизало истина сичко, що горѣ казахме. И други сж разказвали за това, и потвърдятъ, че е истина.

(Лѣкъ за изгорено или погарено.) Най добъръ лѣкъ (цѣръ) за изгорено е спиртъ. Постъпвай тѣй: щомъ са изгоришъ, земи спиртъ и намажи или юще по добръ държъ или тури изгореното мѣсто въ спирта, и болката завчасъ ще попрестъ; но ако искашъ по добръ да дѣйствиува спиртътъ на раната, то не махай раната (особенно ако е голѣма) отъ спирта до тогава, до като стане блѣдо червеното изгорено мѣсто, или, ако е мѣхуръ, до като са пукне, а то бива отъ 6—10 часа.

(Главоболіе.) На тѣзи болестъ причинитѣ сж различни, които имать извора и началото си ту въ главата, ту въ долната страна на тѣлото. Главоболіето става отъ простудяваніе, отъ повреденіи стомахъ (желудѣцъ), отъ ядосваніе, сѣнсаніе и т. н. — Ако не може да се познае причината на тѣзи болестъ тутакси въ началото, то какъ трѣба да са прибѣгне до общитѣ средства и да са потърси цѣръ. Най лесни цѣрове сж: кваніе съ студена вода, съ сѣгъ, оцетъ; да са пиятъ расхладителни висели питіега. Слѣпнитѣ очи да са тріятъ съ дървено масло или съ сокъ отъ лимонъ. Да са счукатъ бадеми отъ праскови или зарзалени кукулички, да

са разредитъ на една кърпа или пошъ, и да си вържи челото онзи, когото боли главата.

(Колко време могатъ да живѣятъ конѣтъ безъ храна и питіе?) Въ време на войнитѣ, когато сж обсаждали калетата, правили сж опити, до колко дни могатъ да живѣятъ конѣтъ безъ храна, и сж са увѣрили, че конѣтъ могатъ да живѣятъ 25 дни безъ храна, ако не имъ са дава друго освѣнъ вода. Ако имъ са дава само суха храна, и не са поятъ съ вода, то за 5 дни умиратъ. Ако ли имъ са дава десетъ дни яка храна, а малко вода, то стомаха имъ са поврежда. Отъ това са види, до колко е важна водата за конѣтъ, и колко трѣба да си внимава на това.

(За хранителната сила на трицитѣ.) Двама учени и вѣнци ступани, съ своитѣ дълги опити доказватъ, че трицитѣ имать въ себе сѣ такива частици, които сж хранителни и за човѣка, и че тѣхната хранителна сила е много повече отъ онѣзи на рѣженото брашно. Трицитѣ даватъ на хлѣба нѣваква пріятна миризма, юще и това свойство, щото хлѣба да може да остане повече време мекъ, отъ колкото онзи, който е мѣсенъ отъ чисто и добръ прѣсѣяно брашно. Трицитѣ имать въ себе си най малко на сто 90 части хранителни вещества и то скорѣла, мастность, ленива тваръ, а само 10 части дървени кончици. Най добъръ хлѣбъ става отъ онова брашно, което е смѣсно тѣй добръ, щото да нѣма много трици. И една земледѣлческа комисія предъ нѣколко врѣме е изявила, че по добръ и по хранителенъ хлѣбъ е този, който е замѣсенъ отъ 3 части брашно и една частъ дребно смѣсни трици. Истина, че е мѣчно да са умѣсва хлѣбъ отъ онова брашно, което има много трици, и са пука, когато са пече. Това пуканіе става, защото трицитѣ имать въ себе си много мастность.

(Кукурузено масло.) Желтата корица на кукурузното или мисрияното зърно е пѣлана съ масло. И това е причина, дѣто са мѣси мѣчно хлѣбъ отъ мисрияно брашно и дѣто са лесно развали и поврежда. Французитѣ люцятъ люспитѣ отъ мисрияното зърно, и отъ онѣзи желти лю-

спиици правятъ много добро масло. За това и нарочно отдѣлятъ тѣзи желти люспи отъ мисирянитѣ зърна. Въ 100 оки мисирь има около 16 до 17 оки такива желти люспи, отъ които са прави масло. Тѣзи люспи са поливатъ съ топла вода и послѣ са истискватъ. Отъ 89 оки отдѣлени люспи съ нѣщо мисирь, може да са добіе до 25 оки много добро масло за ѣденіе.

(Земледѣлско-економическо отдѣленіе въ Мюнхенското политехническо училище.) Въ Мюнхенъ (въ Баварія) отдавна са е съставило и днесъ сѣществува едно частно земледѣлско-економическо дружество, което за постиганіе на цѣльта си е имало една земя, на която са правятъ разни опити. Баварското правителство са договорило съ това дружество, зело реченната земя, при дава я на Мюнхенското политехническо училище и наредило, щото да са отвори на сѣщото политехническо училище и едно земледѣлско-економическо отдѣленіе. На сѣкадѣ и на сички страни са отварятъ не само по едно, но и по нѣколко земледѣлчески училища! Ами по насъ, дѣто би били най нуждни,—оставятъ са за най-подирѣ. А че чакай де, не сме захванали юще да говоримъ за такова нѣщо, до дѣто близосѣднитѣ намъ народи, които, ако и по малки отъ насъ, вече ся имжтъ такива земледѣлчески училища!

(Кокошки-пійници.) Единъ лѣкаръ въ Франція е правилъ разни опити съ кокошките, като имъ е давалъ различни пийета. Един кокошки е повлъ съ черно вино, и тѣ сж оставали съвършенно здрави; други е повлъ съ бѣло вино, а тѣ сж бивали винаги невесели и сж са поболѣвали. Онѣзи, които е повлъ съ ракия, отслабвали твърдѣ бържѣ и наскоро умирали, а които пили пелинъ (пелинашъ, вино съ пелинъ), умирали на мѣстото си.

(Какъ са познава имали памукъ въ ленено платно.) Сѣкій знае, че лененото платно е много по хубаво отъ памучното, но сж малко онѣзи, които знаятъ да различатъ да ли платното е чисто. Въ вай ново време сж захванали фабрикантитѣ за платна да мѣсятъ памукъ съ лена, щото рѣдко може да са намѣри чисто ленено платно. Ето какъ са познава,

ако има памукъ въ ленено платно: Рас-топи въ една сѣдинка малко захаръ съ вода, а въ друга малко соль тѣй сѣщо съ вода. Накваси едно парче отъ сумнително-то платно най напредъ въ захарната вода, а като пзсжхне, накваси го въ солената вода, та пакъ почакай до като изсжхне. Запади тогава това ленено парче: изгоренината, що ще остане отъ платното, ще бжде черна отъ памучната прежда, а сива отъ ленената. Ако има памукъ въ ленено платно, може да са познае и по слѣдуищия начинъ. Накваси едно парче отъ платното въ дървено масло, та послѣ го псѣди добрѣ. Лененитѣ конци ще бжджтъ съвсѣмъ провидливи, бистри, а памучнитѣ ще бжджтъ бѣли. Тѣй ще може човѣкъ да пребров памучнитѣ конци.

(Лукъ като лѣковита храна за пернатитѣ животни). Много учени доказватъ, че лука е лѣковита храна за домашнитѣ пернати животни. И тѣй добрѣ ще бжде да са дава на пернатитѣ животни въ недѣлата 2—3 пжти дребно насѣченъ лукъ да зобятъ, а тѣ обичатъ много да го зобятъ, особено ако е размѣсенъ съ малко брашно. Това е добро особено за това, когато има болестъ у пернатитѣ животни. Юще по добрѣ ще бжде за младитѣ пернати животни да имъ са смѣсна по нѣщо скѣлцанъ лукъ съ другата храна, която имъ са дава.

(Защо нѣкои крави помѣтатъ телетата си.) Измежду другитѣ причини да помѣтатъ кравитѣ телетата си е една и тѣзи, дѣто са поятъ въ такива корита, въ които сж са прали съ сапунъ дрѣхи; — смърдливата сапунена вода е причина на това. За това трѣба да са внимава, щото да не са поятъ крави въ такива корита, въ които са пере, или въ които, може би, са правятъ разни смърдливи смѣси.

(Какъ са работи въ Чехско за подобряваніето и подиганіето на скотовѣдството.) Както въ сѣко тѣй и въ това отношеніе, Чехитѣ не преставатъ да са грижатъ за подобряваніето на скотовѣдството. Днесъ са въздржатъ тамъ 93 добри бикове съ общи разноски. Ами ний? Ний нѣмаме хаберь биле отъ такива работи.